

(Львів)

СЕМАНТИЧНІ ТИПИ МАРКЕРІВ ВВОДУ ВИСЛОВЛЮВАНЬ СУБ'ЄКТІВ МОВЛЕННЕВОЇ АГРЕСІЇ (НА МАТЕРІАЛІ МЕДІА-ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ)

Стаття продовжує вивчення особливостей моделювання автором медіа-тексту комунікативної ситуації мовленнєвої агресії. Проаналізовано семантичні типи дієслів мовлення та їх функціональних еквівалентів у структурі ввідної синтагми конструкцій із переданою мовою. Окреслено основні шляхи концептуального ускладнення операторів вводу первісного висловлювання.

Ключові слова: зовнішній суб'єкт мовленнєвої агресії, інвективний смисл, мовленнєва агресія, мовленнєвий жанр, оператор (маркер) вводу первісного висловлювання.

The article is the sequential of the investigation of the communicative situation of speech aggression as modeled by an author of the media-text. It analyses semantic types of speech verbs and its functional equivalents in the structure of an introductory syntagm pertaining to constructions with reported speech. It outlines main way of complication of an introductory tool of the primary utterance.

Key words: external subject of speech aggression, introductory tool (marker), invective sense, speech aggression, speech genre.

Комунікативно-дискурсивна парадигма розвитку сучасного мовознавства, її скерованість на динамічне вивчення використання мовних засобів, що реалізують особистісний, інтенціональний та ситуативний аспекти повідомлення, зумовили наш інтерес до аналізу типологічних, дискурсивних, семантичних особливостей моделювання автором медіа-тексту комунікативної ситуації мовленнєвої агресії (МА). Трактують дискурс (С.А.Домишева [4], Г.Г. Почепцов [6]) як інформаційного середовища пронизаного комунікативними потоками, як вербалізованого простору соціальної взаємодії в яку вступають окремі особи, організації та держави дозволяє дослідникам розглядати медіа-текст як "комунікативну сцену, поліфонічність якої виявляється через експліцитне чи імпліцитне уведення іншого комунікативного актора, комунікативного акту та його складових, представлення висловлювання та висловлення іншого або його погляду" [8, с.5].

Відповідно новизну нашої розвідки визначає спроба розглянути поведінку мовних одиниць в умовах співіснування кількох інстанцій висловлювання, що передбачає інкорпорування елементів інших дискурсів, а саме дискурсів зовнішніх суб'єктів МА (за А.А. Котівим адресантів, чиї висловлювання передували комунікації [5, с.10]), що влітаючись в комунікативно-прагматичну структуру тексту, на думку І.Алещанової, є осередком оцінно-експресивного, сугестивного, фактуалізуючого та аргументативно-персуазивного потенціалу [1, с.18].

Об'єктом даної розвідки стали висловлювання зовнішніх адресантів у межах комунікативної ситуації МА, відібрані з текстів англomовних ЗМІ суспільно-політичної тематики, що послугували матеріалом дослідження. Особливості моделювання висловлювань суб'єкта МА та співтворення спільного семіотичного простору детермінованого інтенцією формального продуцента медіа-тексту, що становить мету дослідження, обумовило вибір предметом вивчення семантичних типів

предикатів, що відображають закономірності інтерпретації автором медіа-тексту модусних висловлювань зовнішнього суб'єкта МА.

Згідно теорії Н.Д. Арутюнової щодо інтерпретуючих модусних висловлювань в якій провідну роль відводиться розробці поняття пропозиційної установки, інтерпретація первісного висловлювання здійснюється у вторинному, що містить породжений первинним висловлюванням експліцитний чи імпліцитний модус, який і об'єктивується модусним словом чи словосполученням [2, с.410].

Оскільки ситуація первісного висловлювання отримує смисл в конструкціях з переданим мовленням, семантико-синтаксичні характеристики таких конструкцій та їх пропозиційно-семантична структура передбачають введення адресантом медіа-повідомлення певного оператора, який втілює саме інтенційний та модусний аспекти мовленнєвої діяльності зовнішнього адресанта. Так, коментуючи висловлювання через оператор його вводу, автор тим самим моделює сприйняття реципієнта. При цьому одне і теж висловлювання в політичному дискурсі ЗМІ може породити різні модуси.

(1) As he sat down, Mr Burns shook his head and described the Speaker – who often jokes that the only holders of his post who were shorter than him were those who were beheaded – as a “stupid, sanctimonious dwarf”.

Simon Burns, the Health Minister, has a lot to learn. In a debate in the House of Commons on Tuesday, the Chelmsford MP could be heard muttering that the Speaker was a “stupid, sanctimonious dwarf”.

Simon Burns, who delivered the muttered insult to John Bercow after being reprimanded in the Commons for facing the wrong way, said he was sorry if he caused offence to “any group of people”.

Minister apologises for branding Speaker John Bercow ‘a stupid dwarf’.

The two men have previous, and Burns was merely expressing a view widely held at Westminster. Most Conservatives would consider ‘stupid, sanctimonious dwarf’ to be fair comment.

It would be nice to know if Mr Cameron and his Cabinet have a diversity policy that they can refer to. If they do, I think they should read it so that they can understand what effect derogatory comments and jokes like these have on a disabled person’s mental well-being.

У формах переданої мови оператор вводу визначає орієнтацію всього висловлювання. Відповідно, предикати мовленнєвої діяльності задають певні моделі прагматичної та семантичної інтерпретації висловлювань з зовнішнім адресантом МА. Аналізуючи їх функціонування у комунікативній перспективі, слід зауважити, що “чітко відмежовані один від одного МЖ існують лише як ідеальні типи; насправді ж вони пересікаються своїми периферійними зонами, тобто мають змішаний характер” [3, с.32]. Синкретична природа мовленнєвих жанрів значно ускладнює їх диференціацію, вимагає вивчення ядерних та периферійних мовних засобів їх вираження у відкритих та завуальованих формах і водночас розширює можливості вибору автором медіа-тексту операторів вводу первісного висловлювання суб'єктів МА. Крім цього, ускладнює й надалі варіативність функціональних операторів та моделює сприйняття реципієнта власне багатоаспектність самого процесу мовленнєвої комунікації. Наприклад, автор наведеного нижче медіа-повідомлення редукує його прагматичне навантаження, яке попри ілокуцію ствердження імплікує звинувачення, докір, образу, фокусуючи увагу власне на частотності та необґрунтованості тверджень суб'єкта мовлення:

(2) Those on the left have claimed for years that the Bush administration lied about the threat from Iraq in the lead up to the war – often defining “lying” as omitting information that did not support the decision to invade from the case they made to the American people.

У семантику дієслова to claim закладено певний рівень сумніву у достовірності переданої інформації: to claim – 1) to state that smth. is true even though it hasn't been proved (Dictionary of Contemporary English).

Встановлюючи зв'язок між висловлюванням, що містить інвективний смисл та суб'єктом МА, комунікативне дублювання чи опис змісту повідомлення зовнішнього адресанта також передбачає ускладнення локутивного компоненту іншими аспектами мовленнєвого акту, які актуалізують інвективні смисли. Таке ускладнення може здійснюватися як самим мовцем (3) так і автором статті (4).

(3) The U.S. State Department has made the following observations about Kazakhstan: 'Severe limits on ability to change their government; detainee and prisoner torture and other abuse; unhealthy prison conditions; arbitrary arrest and detention; lack of an independent judiciary...'

(4) So when at PMQs Mr Cameron burbled something about Britain's economic recovery being 'one of the fastest in Europe', up popped young Ed with his killer put-down: 'With that answer, it is no wonder that today we learn that the foreign secretary describes this gang as the "children of Thatcher"

У першому випадку поява тривожної лексики в позиції інформативного актанта звільняє автора медіа-повідомлення від маркування інвективи у ввідній синтагмі. Тоді як наступний фрагмент містить в авторському коментарі перлокутивну домінанту his killer put-down, що скеровує пізнання адресанта на пошук пейоративів. В даному випадку функцію інвективи виконує антропонім Margaret Thatcher, що імплікує негативний вплив економічної політики прем'єр-міністра на рівень життя громадян.

Редукція прагматичної спрямованості висловлювання дозволяє автору не лише скерувати сприйняття реципієнтом інформації, але й максимально дистанціюватися від голосу суб'єкта агресії, уникнути відповідальності за можливе порушення правил такту та ввічливості, а також попередити можливі звинувачення у хибній інтерпретації інтенції адресанта первісного висловлювання. Відповідно, комунікативна ситуація МА у 27% прикладів репрезентована предикатами немаркованими ілокуцією негативної оцінки, які характеризуються локутивною домінантою (нейтральними предикатами мовлення [9, с.213]), що представляють процес мовленнєвої діяльності як факт реальної дійсності (say, tell, talk, speak) та як фізичний процес продукування мовлення (pronounce, utter, enunciate, articulate, sound, voice):

(5) Unlike mean-eyed pugilist 'Iron', this William Hague is at present finding it hard to land a punch. He looks pale, peaky, even (some say) past it.

Оскільки дані предикати не несуть додаткової інформації, а лише вказують на факт мовленнєвої діяльності, організовуючи в такий спосіб диктум висловлювання, вся увага реципієнта концентрується на характеристиках соціального актора та власне змісті висловлювання, а не на факті мовленнєвої діяльності чи способі презентації.

Предикати, які не характеризують комунікативну сторону мовлення, не ідентифікують манеру мовлення, а лише вказують на факт мовленнєвої діяльності, фази мовлення, характерні для конструкцій з прямою мовою.

Слід відзначити, що аналіз фрагментів вибірки свідчить, що адресант медіа-повідомлення все-таки прагне описати всі тонкощі аргументативної позиції мовця, продемонструвати свої соціальні позиції, оцінити соціальних акторів, акцентуючи характер, умови, модальність, зміст мовленнєвої комунікації, емоційний стан її учасників.

Введення інвективних смислів у формі чужого мовлення в текст медіа-повідомлення репрезентує закономірності моделювання ситуації МА, характеризуючи наступні когнітивно релевантні аспекти мовленнєвої події: комунікативний аспект (19%), акустично-фізіологічний аспект (11%) та аспект вислову емоційного ставлення (43%).

Оскільки первісне висловлювання не сприймається автономно, а лише у співвіднесенні з оператором вводу, комунікативний аспект мовлення зовнішнього адресанта мовленнєвої агресії передбачає появу предикатів, що, окрім актуалізації семи простої констатації мовленнєвої діяльності, диференціюють:

☒ спосіб повідомлення ((6) Conservatives asserted that the events of the Obama administration eerily paralleled the plot of Atlas Shrugged, <...>. (7) The government's purported embrace of democracy – <...> – is likely to be further exposed as a ruse, with returns giving the NDP 209 of 221 seats and the country's two main opposition groups, citing widespread fraud, pulling out of the next round. (8) As liberals endlessly reminded us during the three weeks of war in Afghanistan before the U.S. military swept into Kabul, Afghanistan has all the makings of a military disaster);

☒ власне зміст інформації, що передається ((9) Advisers from the Pentagon and the Office of Legal Counsel, the sources said, believed that the drone strikes required that the Libya operation be described as "hostilities". (10) Which is reason #3: conservatives can only "joke" about liberals, usually with a personal insult. (11) She warns that the coalition's cuts are "destroying" Britain's army of volunteers and that the government has no "strategic plan").

У цій групі виділяємо також маркери акту висловлювання, що, моделюючи мовленнєву ситуацію з присутнім інвективним смислом, вказують на присутній контакт між комунікантами, а саме акцентують увагу на процесі їх узаємодії та дії обміну репліками. Дані оператори вводу формують тематичні ряди зі значеннями "обмінюватися у процесі спілкування своїми міркуваннями", "вступати в мовленнєвий контакт із кимось", "спонукати за допомогою мовлення до певної дії – власної дії чи дії адресата".

Наприклад, (12) One of the most constant criticisms of the Bush administration regarding the war in Iraq has been that President Bush "lied us into war." When asked for the specific "lie" the answer is usually that Bush oversold the threat Saddam Hussein posed to the United States. (13) He added: 'We are not in Afghanistan for the sake of the education policy in a broken 13th-century country <...>').

Серед сфер моделювання ситуації МА в проаналізованому матеріалі маркується аспект вислову емоційного ставлення до об'єкта, що ідентифікується за лексичним значенням "завдавати комусь за допомогою мовлення образи, моральної шкоди". Вторгнення в аксіологічну та водночас когнітивну сферу адресата демонструють приклади:

(14) Whatever the cause, if smash-mouth tactics are validated by huge GOP gains in the midterm elections, then Big Lie politics may be with us for good. (15) Himmelreich sharply condemns Russia's actions as "aggression" and a "violation of international law". (16) Sarah Palin, <...>, has taunted President Barack Obama about his failure to kick-start the economy.

Маркери акту висловлювання, окрім цих, що позначають власне мовленнєву діяльність, можуть позначати паравербальні характеристики мовлення, його акустично-фізіологічні особливості. У випадку коли суб'єктом МА є адресант, який у комунікативній структурі медіа-повідомлення отримує роль авторського антагоніста, часто функцію операторів вводу виконують дієслова, що ідентифікують манеру мовлення внутрішнього адресанта. Інтегративна ознака паравербальної характеристики мовлення зустрічається в нашому матеріалі наступними диференційними семами-конкретизаторами: інтенсивність ((17) "The Democrats are in charge!" he shouts, his voice reaching the high, strained register that teenagers typically use when they don't want to take out the trash); інтонаційні особливості ((18) "By gosh, you've got a choice. Make the choice," Huckabee intones. "Draw a line in the sand. For once in your lives, show that you've got the political cojones to stand up and be counted".); виразність ((19) From the Chilcot inquiry into the Iraq war (plus caustic criticisms in earlier Hutton and Butler reports) to military and legal criticisms over soldiers' kit and civil liberties, the muttering of disgruntled officialdom – active and retired – has become a roar, far louder than for decades.); тембр ((20) There are some like former President Jimmy Carter who lament that the separation of church and state has been compromised, that this executive branch endorses religious coercion, and who consider the Bush White House responsible for the blurring of boundaries not merely between church and state, but between the various branches of government); темп ((21) Gillibrand was promptly derided, first as a political nobody unprepared for the job <...>.

Представлення мовленнєвої події маркованої ілокуцією МА відбувається внаслідок функціонально-текстового та дискурсивного розвитку семантики мовлення з наступним ускладненням спектру концептуалізуючих та категоризуючих можливостей оператора вводу переданого висловлювання за рахунок конкретизуючих слів та словосполучень, що належать до семантичних класів репрезентативів як фізичної так і психічної дії.

Відповідно функцію операторів вводу висловлювань з експліцитним чи імпліцитним інвективним семантичним компонентом можуть виконувати предикати семантичного класу репрезентативів фізичної дії з дієслівною ономаемою: фізичного (деструктивного) впливу на об'єкт ((22) Malcolm Rifkind, foreign secretary in the dying years of the Major government, retains ambition. So does the Lib Dem elder statesman and foreign affairs "expert" Menzies Campbell, who stuck the knife in on Newsnight by claiming Hague was no longer interested in his job); пуху ((23) <...>, the former Lib Dem leader who considers himself an expert on foreign affairs, is particularly keen to go Fox-hunting. <...> He said that Fox's 'intervention was unhelpful, <...>); звучання ((24) The Tea Party began early in 2009 after an improvised rant by Rick Santelli, a CNBC commentator who called for an uprising to protest the Obama administration's subsidizing the "losers' mortgages."); творчої діяльності ((25) Obama's enemies have painted him as an alien threat. Can he fight the flight from facts?); міміки та жестів ((26) Visualize the flapping jowls of Rush Limbaugh, the bloated face of Glenn Beck and the heavy smirk of Sean Hannity as they bleat on about the real America, and how Republicans would never soil sacred tradition like those radical Democrats).

Активно в цей процес залучаються репрезентанти класу психічної дії наступних лексико-семантичних груп: мислення ((27) Former Arkansas Gov. Mike Huckabee continued his war of words against MSNBC anchor Chris Matthews Tuesday, comparing him to actor Charlie Sheen, who has recently taken the nation by storm with a series of unhinged, outlandish interviews); поведінки ((28) Several times, the protesters interrupted speakers with chants of "tea party bigots"); сприйняття та уваги ((29) The sharp debate over the ways in which Obama has supposedly unraveled Bush policies is, as one observer noted, "mostly window dressing for just what was going on before"); відчуття ((30) But it also features several sharp-edged attacks on Obama, most notably on his 2010 health care overhaul,

which Huntsman differentiates from the health reforms he signed into law in Utah. "President Obama's liberal Big Government agenda is the wrong way to address our problems," the letter states in bold, all caps font); психо-емоційного переживання ((31) Throughout the presidential campaign last year, liberals were champing at the bit to accuse Americans of racism for not supporting Barack Obama); морального впливу ((32) Poor Mr Miliband was left looking utterly mystified. Why hadn't his barb struck home? In his book, there could be no more hurtful slur than being likened to Margaret Thatcher); пам'яті ((33) Others, like National Review bloggers <...>, call for some perspective, reminding readers that right-wingers have long felt betrayed by the presidents they elect <...>).

Проведене дослідження дозволяє відзначити, що процес представлення комунікативної ситуації МА є достатньо деталізованим та відточеним у політичному дискурсі медіа-текстів. Рідко трапляються випадки несинкретичного функціонування інвективи. Залучення актів висловлювання немаркованих ілокуцією негативної оцінки (для інформаційних та аналітичних статей), а також характеристик фізичної, ментальної та емоційної сфери (переважно для аналітичних статей) сприяє підвищенню рівня аргументативності повідомлення зовнішнього адресанта та проявляється у варіативності структурно-семантичних засобів введення інвективи в канву авторського повідомлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алещанова И. В. Цитация в газетном тексте (на материале современной английской и российской прессы): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / И. В. Алещанова – Волгоград, 2000. – 22 с.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Л. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
3. Бацевич Ф. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу / Ф. Бацевич // Вісник Нац. ун-ту "Львів. політ.". – № 453, 2002. – С. 30–34.
4. Домышева С. А. Политический дискурс в пространстве дискурса реагирования: на материале британской и американской прессы за 2000–2007 гг.: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / С. А. Домышева. – Иркутск, 2008. – 188 с.
5. Котов А. А. Механизмы речевого воздействия в публицистических текстах СМИ: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19/ А. А. Котов. – Москва, 2003. – 24 с.
6. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г.Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук, Ваклер, 2001. – 656 с.
7. Смирнова А. В. Чужая речь как элемент аргументации в британском газетном дискурсе: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / А. В. Смирнова. – СПб., 2006. – 169 с.
8. Соболев О. Ю. Лінгвопрагматичні засоби вираження поліфонії у сучасному французькому медійному дискурсі: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05 / О.Ю. Соболев. – Київ, 2007. – 256с.
9. Leech G. Principles of Pragmatics / G. Leech. – London, New York: Longman, 1983. – 257 p.